

PRAKTISCHE HANDLEIDING

VOOR DE TOEPASSING VAN DE VERORDENING TOT INVOERING VAN EEN EUROPESE BETALINGSBEVELPROCEDURE

Europese Commissie
Justitie

Europees justitieel netwerk
in burgerlijke en handelszaken

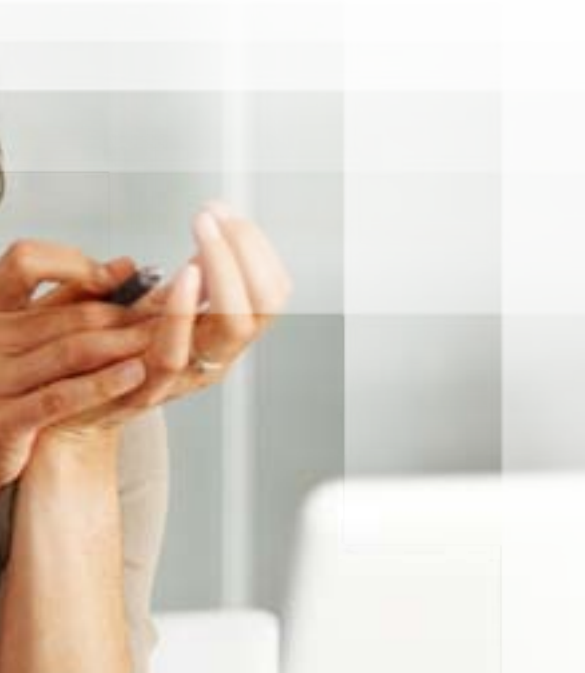
Inhoud

I. Inleiding: de Europese civiele procedure	4
II. Toepassingsgebied van de nieuwe procedure	8
1. Geografisch toepassingsgebied	9
2. Materieel toepassingsgebied	9
2.1. Burgerlijke en handelszaken	10
2.2. Grensoverschrijdende zaak	11
3. Tijdig verzoek	12
4. Rechterlijke bevoegdheid	13
III. De Europese betalingsbevelprocedure	14
1. Verzoek om een Europees betalingsbevel	15
1.1. Bedrag van de schuldvordering en rente	15
1.2. Grondslag van vordering en beschrijving van bewijs	16
1.3. Bevoegde gerechten	17
1.4. Hoe een verzoek moet worden ingediend	17
2. Procedure voor het gerecht	18
2.1. Wijziging of correctie	18
2.2. Afwijzing van het verzoek	19
3. Uitvaardiging en betekening van het EBB	19
3.1. Invullen van formulier E	19
3.2. Uitvaardiging van een EBB – termijnen	20
3.3. Betekening aan de verweerder (Commissie)	20
4. Verweer – Rechten/opties van de verweerder	22
4.1. Verweer tegen een EBB	22
4.2. Uitvoerbaarheid	23

5. Mogelijke rechtsmiddelen en verweren voor de partijen	23
5.1. Wat kan de eiser doen als het EBB-verzoek niet volledig is, fouten bevat, moet worden gewijzigd of is afgewezen?	23
5.2. Wat kan de verweerder in de lidstaat van oorsprong doen wanneer een EBB wordt uitgevaardigd?	24
IV. Erkenning en tenuitvoerlegging van EBB in andere lidstaten	26
1. Algemene uitgangspunten	27
2. Verzoek om tenuitvoerlegging	27
3. Vertaling	28
4. Weigering van tenuitvoerlegging in buitengewone omstandigheden	28
4.1. Weigering van tenuitvoerlegging (artikel 22)	28
4.2. Opschorting of beperking van de tenuitvoerlegging (artikel 23)	29

I. Inleiding: de Europese civiele procedure

Bij Verordening (EG) nr. 1896/2006 is de eerste echte Europese civiele procedure ingevoerd: de Europese betalingsbevelprocedure ("EBB-procedure"). Deze verordening werd voorafgegaan door de verordening tot invoering van een Europese executoriale titel, die met name belangrijk was vanwege de afschaffing, behoudens inachtneming van bepaalde procedurele waarborgen, van het exequatur voor de tenuitvoerlegging van beslissingen in bepaalde categorieën van burgerlijke zaken die in een andere EU-lidstaat zijn gegeven, die door een bevoegde instantie in een voorgeschreven verklaring moet worden bevestigd. De Europese executoriale titel is echter een verklaring die betrekking heeft op een rechterlijke beslissing (of authentieke akte of gerechtelijke schikking) die is gegeven in een nationale procedure, terwijl het Europees betalingsbevel ("EBB") wordt uitgevaardigd in een enkele procedure die in alle 26 lidstaten gelijk is. Het nationaal recht is subsidiair van toepassing op kwesties die niet in de EBB-verordening zijn gereguleerd. Kort na de EBB-verordening werd nog een andere verordening vastgesteld waarbij een Europese civiele procedure werd ingevoerd: de verordening tot vaststelling van een Europese procedure voor geringe vorderingen. Deze drie verordeningen geven uitvoering aan het beginsel van de wederzijdse erkenning van beslissingen in burgerlijke zaken. Zij zijn primair bedoeld voor het vereenvoudigen en bespoedigen van de grensoverschrijdende erkenning en handhaving van de rechten van schuldeisers in de Europese Unie. In dit opzicht dragen zij zowel bij aan de totstandkoming van een daadwerkelijke ruimte van recht in de Europese Unie als aan de uitvoering van de interne markt.

Elk van deze drie procedures heeft een ander toepassingsgebied - zij kunnen niet allemaal in elke grensoverschrijdende burgerlijke zaak worden gebruikt.

Indien de rechter al over de zaak heeft beslist, of indien de vordering voortvloeit uit een authentieke akte of gerechtelijke schikking, en in het buitenland ten uitvoer moet worden gelegd, kan bij de bevoegde instantie in de lidstaat waar de beslissing is gegeven, de authentieke akte is verleden of de schikking is getroffen, een verzoek worden ingediend tot het uitvoerdigen van een Europese executoriale titel, mits het een onbetwiste vordering betreft¹. Dit is de enige Europese procedure (van de drie die zijn genoemd) die is ontworpen voor een bestaande rechterlijke beslissing of gerechtelijke schikking. Ter staving van een vordering tot het uitvoerdigen van een EBB of een vordering in de Europese procedure voor geringe vorderingen, kan een authentieke akte worden overgelegd.

¹ Zie de praktische handleiding voor de toepassing van de verordening betreffende de Europese executoriale titel: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/guide_european_enforcement_order_nl.pdf.

Een grensoverschrijdende vordering moet worden ingediend bij een rechter die bevoegd is volgens Europees en/of nationaal recht². Een dergelijke vordering kan worden ingesteld volgens de toepasselijke nationale procedure of volgens een van de Europese procedures, mits aan de voorwaarden daarvoor is voldaan.

Wanneer de vordering (exclusief kosten of rente) niet hoger is dan 2000 euro, kan de schuldeiser zowel de EBB-procedure als de Europese procedure voor geringe vorderingen starten. Als het echter waarschijnlijk is dat de verweerder de vordering zal betwisten, is het raadzaam om laatstgenoemde procedure te gebruiken, omdat loutere betwisting van de vordering voor de rechter voldoende kan zijn om een verzoek om een EBB af te wijzen. De EBB-verordening verhindert de eiser echter niet om in deze situatie voor de EBB-procedure te kiezen.

Wanneer de schuldvordering (exclusief kosten of rente) hoger is dan 2000 euro, kan alleen de EBB-procedure worden gebruikt, mits de toepasselijke voorwaarden zijn vervuld.

² Zie Verordening (EG) nr. 44/2001 van de Raad van 22 december 2000 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken ('Brussel I') (PB L 12 van 16.1.2001, blz. 1).

De EBB-procedure kan alleen worden gebruikt voor liquide geldvorderingen voor een specifiek bedrag, die opeisbaar zijn op het tijdstip waarop het verzoek om een EBB wordt ingediend. De Europese procedure voor geringe vorderingen kan ook voor andere soorten vorderingen worden gebruikt.

De EBB-procedure voorziet niet in een mondelinge behandeling van de zaak door de rechter: het is een zuiver schriftelijke procedure, behalve als het bevel wordt betwist of verweer wordt aangetekend. In dat geval kan de zaak door de rechter mondeling worden behandeld volgens de nationale procedures. Ook de procedure voor geringe vorderingen is normaal gesproken een schriftelijke procedure, maar voorziet desalniettemin in de mogelijkheid om zo nodig een terechtzitting te houden.

De EBB-procedure is facultatief, in de zin dat het aan de schuldeiser is om voor deze procedure te kiezen en niet voor een van de andere beschikbare manieren om zijn vordering in te stellen. Een beslissing tot afwijzing van een verzoek belet de eiser niet om te proberen in een andere procedure zijn vordering in te stellen of om een nieuw EBB-verzoek in te dienen, eventueel bij het dezelfde gerecht.

II. Toepassingsgebied van de nieuwe procedure

1. Geografisch toepassingsgebied

De EBB-verordening is van toepassing in alle lidstaten, met uitzondering van Denemarken. Dat betekent dat niemand bij een Deens gerecht een verzoek om een EBB kan indienen en dat een EBB niet in Denemarken ten uitvoer zal worden gelegd.

2. Materieel toepassingsgebied

De EBB-procedure is van toepassing op grensoverschrijdende burgerlijke en handelszaken, ongeacht de aard van het gerecht. Zaken die beantwoorden aan de voorwaarden van de verordening kunnen door de als bevoegd aangewezen nationale rechter worden behandeld.

Hoewel in de verordening zelf het karakter van een burgerlijke en/of handelszaak niet wordt gedefinieerd, worden de volgende categorieën van zaken uitdrukkelijk van het toepassingsgebied uitgesloten: fiscale zaken, douanezaken en bestuursrechtelijke zaken, en aansprakelijkheidszaken wegens handelingen of omissies bij de uitoefening van het staatsgezag. Bij dergelijke zaken hoeft de rechter dus niet na te gaan of de zaak een burgerlijk of handelskarakter heeft.

2.1. Burgerlijke en handelszaken

Volgens vaste rechtspraak van het Europees Hof van Justitie is de term "burgerlijke en handelszaken" een autonoom begrip, dat moet worden uitgelegd aan de hand van de doelen en het stelsel van de desbetreffende Gemeenschapswetgeving en de algemene beginselen die in alle nationale rechtssystemen tezamen worden gevonden (C-29/76, LTU Lufttransportunternehmen GmbH & Co KG/Eurocontrol, Jurispr. 1976, blz. 1541). Het Hof oordeelde dat de vraag of een geschil van burgerlijke of commerciële aard is, wordt bepaald door twee elementen:

- het voorwerp van het geschil, en
- de aard van de betrekkingen tussen de betrokken partijen.

Meer in het bijzonder preciseerde het Hof met betrekking tot vorderingen waarbij een overheidsinstantie is betrokken, dat er geen sprake is van een "burgerlijke of handelszaak" wanneer het een geschil betreft tussen een overheidsinstantie en een particulier en eerstgenoemde krachtens overheidsbevoegdheid heeft gehandeld. Het Hof onderscheidt derhalve tussen *acta jure imperii*, die niet onder het begrip "burgerlijke en handelszaken" vallen, en *acta jure gestionis*, die daar wel onder vallen. In de praktijk is het niet altijd gemakkelijk een onderscheid te maken tussen *acta jure imperii* en *acta jure gestionis*. In zijn rechtspraak heeft het Hof de volgende richtsnoeren geformuleerd.

In het arrest *Eurocontrol* oordeelde het Hof dat een vordering waarbij een bij internationaal verdrag opgerichte overheidsinstantie van een particulier een bijdrage vordert voor het gebruik van installaties en diensten, geen burgerlijke of handelszaak is, inzonderheid wanneer dat gebruik verplicht is en de bijdrage eenzijdig aan de gebruiker wordt opgelegd.

In het arrest *Rüffer* (zaak 814/79, Nederland/Rüffer, Jurispr. 1980, blz. 3807) oordeelde het Hof dat een vordering van een overheidsinstantie tegen een scheepseigenaar tot terugbetaling van de kosten van opruiming van een door aanvaring gezonken schip, evenmin een burgerlijke of handelszaak is.

In het arrest *Sonntag* (zaak C-172/91, Jurispr. 1993, blz. I-1963), daarentegen, oordeelde het Hof dat de vordering van een particulier tot vergoeding van de door hem ten gevolge van een strafbaar feit geleden schade, civielrechtelijk van aard is. Een dergelijke vordering valt echter niet onder het begrip "burgerlijke en handelszaken" wanneer de veroorzaker van de schade moet worden aangemerkt als een overheidsinstantie die krachtens overheidsbevoegdheid heeft gehandeld (in casu werd het toezicht houden op leerlingen door een leraar niet als "uitoefening van overheidsbevoegdheden" aangemerkt).

In het arrest *Gemeente Steenberg* (zaak C-271/00, Jurispr. 2002, blz. I-10489) oordeelde het Hof dat het begrip “burgerlijke zaak” ook betrekking heeft op een vordering tot verhaal waarmee een overheidsorgaan op een particulier verhaal zoekt voor de bedragen die het uit hoofde van sociale bijstand aan de gescheiden echtgenoot en het kind van deze persoon heeft uitgekeerd, voor zover de grondslag en de wijze van instellen van deze vordering worden beheerst door de regels van het gemene recht op het gebied van de onderhoudsplicht. Wanneer de verhaalsvordering gebaseerd is op bepalingen waarmee de wetgever het overheidsorgaan een eigen recht heeft verleend, kan niet worden aangenomen dat deze vordering onder het begrip “burgerlijke zaak” valt.

In het arrest *Préservatrice foncière* (zaak C-266/01, Jurispr. 2003, blz. I-4867) oordeelde het Hof dat het begrip “burgerlijke en handelszaken” ook betrekking heeft op een vordering waarbij een staat van een privaatrechtelijke persoon de uitvoering vordert van een privaatrechtelijke borgtochtvereenkomst die is gesloten teneinde een andere persoon in de gelegenheid te stellen een door deze staat verlangde en omschreven zekerheid te stellen, voor zover in de rechtsbetrekking tussen schuldeiser en borg, zoals die bij de sluiting van de borgtochtvereenkomst is ontstaan, door de staat geen gebruik wordt gemaakt van bevoegdheden die verder gaan dan de bevoegdheden die voortvloeien uit de regels die in de betrekkingen tussen particulieren gelden.

In het arrest *Frahuil/Assitalia* (zaak C-265/02, Jurispr. 2004, blz. I-1543) oordeelde het Hof dat de vordering tegen een invoerder, schuldenaar van douanerechten, op basis van wettelijke subrogatie ingesteld door de borg die deze rechten aan de douane heeft betaald ingevolge een overeenkomst van borgstelling waarbij hij zich jegens de douaneautoriteiten garant had gesteld voor de betaling van de betrokken rechten door de expediteur, die oorspronkelijk door de hoofdschuldenaar met de betaling van de schuld was belast, moet worden geacht te vallen onder het begrip “burgerlijke en handelszaken”.

Tot slot bevestigde het Hof in het arrest *Lechouritou* (zaak C-292/05, Jurispr. 2007, blz. I-1519) dat een vordering tot vergoeding van schade ten gevolge van oorlogshandelingen van regeringstroepen, niet onder het begrip “burgerlijke zaak” valt.

2.2. Grensoverschrijdende zaak

De EBB-verordening is alleen van toepassing op grensoverschrijdende zaken. Artikel 3 van de verordening omschrijft een “grensoverschrijdende zaak” als “een zaak waarin ten minste een van de partijen haar woonplaats of haar gewone verblijfplaats heeft in een andere lidstaat dan de lidstaat van het aangezochte gerecht”. Ook schuldeisers uit derde landen (d.w.z. schuldeisers zonder woonplaats of gewone verblijfplaats in een lidstaat) kunnen

in bepaalde situaties op grond van deze bepaling een verzoek om een EBB indienen, namelijk als de schuldenaar zijn woonplaats of gewone verblijfplaats in een andere lidstaat dan de lidstaat van het bevoegde gerecht heeft, omdat dan aan de voorwaarden is voldaan waaraan de partijen ingevolge artikel 3 moeten voldoen. Om dezelfde reden kan een schuldeiser die zijn woonplaats of gewone verblijfplaats in een andere lidstaat dan de lidstaat van het bevoegde gerecht heeft, een verzoek indienen voor een EBB tegen een schuldenaar die zijn woonplaats of gewone verblijfplaats buiten de EU heeft.

Bij het bepalen van de woonplaats wordt uitgegaan van de betekenis van "woonplaats" zoals vastgesteld in de verordening betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken ("verordening Brussel I"). In de praktijk wordt de woonplaats of gewone verblijfplaats van de partijen bepaald op basis van de informatie die door de eiser in formulier A is verstrekt. Aangezien het voldoende is om te controleren of het opgegeven adres van een van de partijen zich in een andere lidstaat bevindt dan de lidstaat van het gerecht waar de zaak is aangebracht, kan de initiële toetsing van een EBB-verzoek geautomatiseerd plaatsvinden. Als het gerecht twijfelt aan de juistheid van de verstrekte informatie of informatie ontbreekt, kan het de eiser vragen het verzoek te corrigeren c.q. aan te vullen.

Wanneer een EBB-verzoek wordt ingediend, wordt naar de woonplaats of gewone verblijfplaats van de partijen gekeken. Overeenkomstig artikel 3, lid 3, is het grensoverschrijdende karakter van een zaak afhankelijk van de woon- en verblijfsituatie op het tijdstip dat het verzoek wordt ingediend en niet op het tijdstip dat de gebeurtenissen hebben plaatsgevonden waarop de vordering is gebaseerd.

3. Tijdig verzoek

De EBB-verordening is sinds 12 december 2008 van toepassing in alle lidstaten die hieraan zijn gebonden. Hoewel de procedure zelf pas vanaf die datum beschikbaar is, kan zij ook worden gebruikt wanneer de gebeurtenis die aanleiding vormt voor het geschil daarvoor heeft plaatsgevonden, mits het geschil onder het toepassingsgebied van de verordening valt en de vordering niet is verjaard volgens het recht van het land waar de vordering is ingediend.

4. Rechterlijke bevoegdheid

De rechterlijke bevoegdheid voor vorderingen in de EBB-procedure wordt vastgesteld overeenkomstig het bepaalde in de verordening Brussel I, met één uitzondering: wanneer het geschil een consumentenovereenkomst betreft en de consument de verweerder is, zijn de gerechten van de lidstaat bevoegd waar de verweerder zijn woonplaats heeft, in de zin van artikel 59 van de verordening Brussel I.

III. De Europese betalingsbevelprocedure

1. Verzoek om een Europees betalingsbevel

1.1. Bedrag van de schuldvordering en rente

Overeenkomstig artikel 7, lid 2, onder b), moet een verzoek om een EBB het bedrag van de schuldvordering vermelden, met inbegrip van de hoofdsom en, in voorkomend geval, de rente, de contractuele boetes en de kosten. Het bedrag van de hoofdsom en van eventuele contractuele boetes mag niet hoger zijn dan het bedrag dat opeisbaar is op het tijdstip waarop het verzoek wordt ingediend en moet in formulier A, in de rubrieken 6 en 8, zijn gespecificeerd.

De rentevoet en de termijn waarover rente wordt gevorderd, moeten in rubriek 7 van formulier A worden vermeld. Het is niet nodig om het rentebedrag te vermelden. In de richtsnoeren voor het invullen van dit formulier staat dat indien rente wordt verlangd tot aan de beslissing van het gerecht, het laatste vak moet worden opengelaten.

In formulier E moet het gerecht het bedrag vermelden dat de verweerder(s) op de datum van de beslissing in totaal is (zijn) verschuldigd. De verordening zegt niets over de vraag of ook na die datum rente kan worden gevorderd.

Dezelfde overwegingen gelden voor gevallen waarin de hoofdsom automatisch wordt vermeerderd met de wettelijke rente die volgens het recht van de lidstaat van oorsprong is verschuldigd. In dergelijke gevallen hoeft de eiser, overeenkomstig artikel 7, lid 2, onder c), de rentevoet en rentetermijn niet te vermelden.

De eventueel verschuldigde kosten worden gespecificeerd in rubriek 9 van formulier A. Hoewel hier voornamelijk wordt gedacht aan gerechtskosten, wordt in de richtsnoeren voor het invullen van formulier A ook gewezen op andere kosten, zoals het honorarium van de vertegenwoordiger van de eiser en buitengerechtelijke kosten. Overeenkomstig artikel 25 omvatten de gerechtskosten de aan het gerecht te betalen vergoedingen en kosten, waarvan het bedrag overeenkomstig het nationale recht wordt vastgesteld. In de richtsnoeren staat ook dat wanneer de eiser niet weet hoog de gerechtskosten zijn, het betreffende vak kan worden opengelaten en het gerecht dit vak zal invullen.

1.2. Grondslag van vordering en beschrijving van bewijs

Krachtens artikel 7 moet een verzoek om een EBB de grondslag van de vordering bevatten, waaronder een beschrijving van de elementen waarmee de vordering en, in voorkomend geval, de geëiste rente worden gestaafd, alsmede een beschrijving van het bewijs.

De verordening zegt niets over de gedetailleerdheid van de informatie die de verzoeker moet verstrekken en schrijft evenmin voor hoe het gerecht de vordering moet onderzoeken. Wel is duidelijk dat het onderzoek van een EBB-verzoek niet door een rechter hoeft te worden uitgevoerd en ingevolge artikel 8 geautomatiseerd kan plaatsvinden. Het gerecht moet het verzoek onderzoeken op basis van de informatie in het verzoekformulier.

Bij het invullen van het verzoekformulier moet de verzoeker voldoende informatie geven om de verweerder in staat te stellen goed geïnformeerd te beslissen of hij de vordering al dan niet wil betwisten. Er moet ook voldoende informatie zijn om het gerecht in staat te stellen prima facie de gronden van de vordering te onderzoeken en onder meer kennelijk ongegronde of niet-ontvankelijke vorderingen uit te sluiten. Om die reden bevat het standaardformulier A in bijlage I een zo volledig mogelijke lijst van de soorten bewijsstukken die gewoonlijk ter staving van geldvorderingen worden voorgelegd.

Het zou bijgevolg mogelijk moeten zijn een verzoek in te dienen door simpelweg de vereiste velden van de relevante rubrieken (met name 6 tot en met 10) van het standaardformulier in te vullen. Het is niet vereist om documenten ter staving bij te voegen, maar verzoekers kunnen dat desgewenst wel doen. In rubriek 11 kunnen zo nodig aanvullende verklaringen en nadere informatie worden verstrekt. Maar nogmaals, de verzoeker is daar niet toe verplicht.

Het gerecht mag bij het onderzoek van het verzoek alleen uitgaan van de informatie in het verzoekformulier: niets in de verordening biedt het gerecht de mogelijkheid om documenten ter staving te vragen. Daar staat tegenover dat de verzoeker ervoor moet zorgen dat de informatie in het formulier voldoende is om aan de vereisten van de verordening te voldoen en de kennelijke gegrondheid van de vordering aan te tonen.

1.3. Bevoegde gerechten

De gerechten die bevoegd zijn om een EBB uit te vaardigen, zijn de gerechten die daarvoor door de lidstaten zijn aangewezen en officieel ter kennis van de Commissie zijn gebracht. Aangezien de lidstaten deze kennisgevingen te allen tijde kunnen wijzigen, is het belangrijk om vóór het indienen van een EBB-verzoek naar de huidige kennisgevingen te kijken. Alle kennisgevingen worden bekendgemaakt in de Europese justitiële atlas voor burgerlijke zaken. Omdat deze kennisgevingen in de meeste gevallen echter zeer algemeen van aard zijn en verwijzen naar de algemene bepalingen van het toepasselijke procesrecht, kan het bevoegde gerecht soms pas na aanvullend onderzoek worden gevonden. Wanneer de gerechten een territoriale bevoegdheid hebben en de vraag welk gerecht bevoegd is dus afhangt van de woonplaats van de verweerder, kan het bevoegde gerecht worden gevonden via de tool "Bevoegde gerechten" van de atlas. In enkele gevallen hebben

de lidstaten voor EBB-zaken specifieke gerechten aangewezen. Wanneer het verzoek naar een gerecht wordt gestuurd dat niet bevoegd is, bepaalt het nationale recht welke actie dat gerecht vervolgens zal ondernemen.

1.4. Hoe een verzoek moet worden ingediend

Elke lidstaat moet ermee instemmen dat EBB-verzoeken schriftelijk kunnen worden ingediend. Er gelden geen aanvullende eisen voor het indienen van een verzoek. Afgaande op de kennisgevingen van de lidstaten die via de atlas beschikbaar zijn, worden schriftelijke verzoeken in enkele lidstaten alleen aanvaard als zij per (aangetekende) post zijn verstuurd. Lidstaten kunnen ook verzoeken aanvaarden die op een andere wijze zijn ingediend, bijvoorbeeld langs elektronische weg (bijv. via fax of e-mail). Verzoeken die elektronisch worden ingediend, moeten overeenkomstig artikel 2, lid 2, van Richtlijn 1999/93/EG zijn ondertekend in een vorm die in de lidstaat van oorsprong wordt erkend. Een dergelijke elektronische handtekening is niet vereist wanneer in de lidstaat van oorsprong een alternatief veilig elektronisch communicatiesysteem bestaat dat beschikbaar is voor bevoegde gebruikers en ter kennis van de Commissie is gebracht.

Alvorens een verzoek in te dienen, is het raadzaam om eerst de atlas te raadplegen voor de methode die hiervoor in de betreffende lidstaat aanvaardbaar wordt geacht. Het verzoek kan behalve door de eiser ook door zijn wettige vertegenwoordiger worden ingediend. Voor de behandeling van het verzoek zal vaak een vergoeding worden gevraagd (<https://e-justice.europa.eu>).

2. Procedure voor het gerecht

Het gerecht toetst het verzoek aan het bepaalde in artikel 7 (hoofdstuk III, blz. 1), maar beoordeelt niet het bewijs. Als de vordering kennelijk niet ongegrond en het verzoek ontvankelijk is, kan het verzoek zo nodig met formulier B worden aangevuld of gecorrigeerd.

2.1. Wijziging of correctie

Wanneer het gerecht de eiser vraagt om het verzoek aan te vullen of te corrigeren, geeft het aan welke termijn het in de gegeven omstandigheden passend acht. Het gerecht kan deze termijn naar eigen goeddunken verlengen.

Als het verzoek niet compleet is, zal het gerecht de eiser om te beginnen vragen het verzoek aan te vullen (wijziging).

Als na de wijziging nog steeds niet aan alle vereisten van artikel 7 is voldaan, stelt het gerecht de eiser daarvan in kennis. De eiser wordt verzocht om een voorstel voor een EBB voor het door het gerecht gespecificeerde bedrag te aanvaarden of te weigeren (met gebruikmaking van formulier C) en wordt in kennis gesteld van de gevolgen van zijn besluit.

Indien de eiser het voorstel van het gerecht aanvaardt, vaardigt het gerecht een EBB uit voor het door de eiser aanvaarde deel van het verzoek (correctie). De gevolgen met betrekking tot het resterende deel van het verzoek worden beheerst door het nationale recht.

Indien de eiser zijn antwoord niet toezendt binnen de door het gerecht gestelde termijn of het voorstel van het gerecht weigert, wordt het verzoek geheel afgewezen.

2.2. Afwijzing van het verzoek

Het gerecht wijst het verzoek af – met gebruikmaking van formulier D – indien:

- er niet is voldaan aan de in de artikelen 2, 3, 4, 6 en 7 gestelde eisen,
of
- de vordering kennelijk ongegrond is,
of
- de eiser zijn antwoord (op het voorstel van het gerecht om het verzoek te wijzigen) niet toezendt binnen de termijn die het gerecht heeft gesteld,
of
- de eiser zijn antwoord niet toezendt binnen de door het gerecht gestelde termijn of het voorstel van het gerecht weigert, overeenkomstig artikel 10.

De eiser wordt in kennis gesteld van de redenen voor de afwijzing.

Tegen de afwijzing van het verzoek staan geen rechtsmiddelen open. De afwijzing belet de eiser echter niet om te proberen zijn vordering in te stellen door middel van een nieuw verzoek om een EBB of door middel van een andere procedure waarin het recht van een lidstaat voorziet.

3. Uitvaardiging en betekening van het EBB

3.1. Invullen van formulier E

Zodra het verzoek (formulier A) is ingediend en, zo nodig, op verzoek van het gerecht naar behoren is gewijzigd of gecorrigeerd, en de verschuldigde gerechtskosten zijn betaald, vaardigt het gerecht het EBB uit met gebruikmaking van formulier E van bijlage V bij de EBB-verordening. Krachtens artikel 12 van de verordening bevat formulier E de namen, adressen en andere bijzonderheden van de partijen en hun vertegenwoordigers, alsook het bevel aan de verweerder (of verweerders, aangezien verweerders gezamenlijk aansprakelijk kunnen worden gesteld) tot betaling van het door de eiser gevorderde bedrag, zoals gepreciseerd in formulier A, waarvan een kopie bij het bevel is gevoegd. Het EBB vermeldt de hoofdsom die wordt gevorderd en, indien rente wordt gevorderd, de rentevoet en de periode waarover de rente wordt gevorderd (bijv. tot de dag van betaling), alsook eventuele contractuele boetes en kosten als beschreven in artikel 25 (zie tevens overweging 26), in de vermelde munteenheid. In formulier E wordt de verweerder onder "Belangrijke informatie voor de verweerder" gewezen op zijn rechten en opties: het in het betalingsbevel vermelde bedrag aan de eiser betalen of tegen het bevel verweer voeren door bij het gerecht van oorsprong een verweerschrift in te dienen. De verweerder wordt ook meegedeeld dat het bevel uitsluitend op

basis van de door de eiser verstrekte informatie is uitgevaardigd en niet door het gerecht is geverifieerd, dat het bevel uitvoerbaar wordt, tenzij het hiervoor genoemde verweerschrift bij het gerecht wordt ingediend (zie artikel 16) en dat, ingeval een verweerschrift wordt ingediend, de procedure voor het bevoegde gerecht van de lidstaat van oorsprong wordt voortgezet volgens de regels van de gewone procedure (zie overweging 24: "een (...) verweerschrift (...) moet de zaak automatisch doen overgaan naar een gewone civielrechtelijke procedure") , tenzij de eiser uitdrukkelijk heeft verzocht de procedure in dat geval te staken. Wanneer de eiser om staking van de procedure heeft verzocht, wordt deze informatie niet naar de verweerder gestuurd.

3.2. Uitvaardiging van een EBB – termijnen

3.2.1. Wanneer vaardigt het gerecht een EBB uit?

Artikel 12, lid 1, bepaalt dat als de voorwaarden voor het indienen van een EBB zijn vervuld (zie artikel 8), het gerecht zo spoedig mogelijk – normaliter binnen dertig dagen na de indiening van het verzoek – een EBB uitvaardigt. De termijn van dertig dagen omvat niet de tijd die de eiser nodig heeft om zijn verzoek in voorkomend geval aan te vullen, te corrigeren of te wijzigen. Deze termijn moet worden berekend overeenkomstig de bepalingen van Verordening (EEG, Euratom) nr. 1182/71 van de Raad van 3 juni 1971 houdende vaststelling van de regels die van toepassing zijn op termijnen, data en aanvangs- en vervaltijden (PB L 124 van 8.6.1971, blz. 1).

3.2.2. Wanneer wordt een EBB uitvoerbaar?

Een EBB wordt na de uitvaardiging niet meteen uitvoerbaar. In een EBB wordt de verweerder meegedeeld dat hij twee mogelijkheden heeft: hetzij de eiser het bedrag van de vordering betalen of bij het gerecht van oorsprong verweer aantekenen. Het verweerschrift moet worden verstuurd binnen dertig dagen nadat het bevel aan de verweerder(s) is betekend of ter kennis gebracht (zie artikel 12, lid 3). Ingevolge artikel 12, lid 4, onder b), wordt het bevel uitvoerbaar tenzij de verweerder bij het gerecht van oorsprong een verweerschrift indient. De verweerder moet dit doen binnen dertig dagen nadat het bevel aan hem is betekend of ter kennis gebracht (zie 4.2.).

3.3. Betekening aan de verweerder (Commissie)

Het EBB moet aan de verweerder worden betekend of ter kennis gebracht overeenkomstig het nationale recht van de lidstaat van oorsprong. De wijze waarop dit gebeurt, moet voldoen aan de vereisten die als minimale procedurele waarborgen in de verordening zijn neergelegd (artikelen 13 tot en met 15). In het algemeen zijn er twee wijzen van betekening/kennisgeving: mét en zonder bewijs van ontvangst door de verweerder (respectievelijk artikel 13 en artikel 14). Elk van deze wijzen kan ook voor de betekening of kennisgeving aan de vertegenwoordiger van de verweerder worden gebruikt.

3.3.1. Betekening met bewijs van ontvangst door de verweerder of diens vertegenwoordiger

De wijzen van betekening of kennisgeving met bewijs van ontvangst zijn gespecificeerd in artikel 13, in de vorm van een limitatieve lijst.

Kort samengevat kunnen deze wijzen van betekening of kennisgeving worden verricht door:

- persoonlijke betekening of kennisgeving, blijkend uit een door de verweerder ondertekende ontvangstbevestiging³;
- persoonlijke betekening of kennisgeving, blijkend uit een verklaring van de bevoegde persoon die de betekening of kennisgeving heeft verricht dat de verweerder het stuk in ontvangst heeft genomen of zonder wettige grond heeft geweigerd⁴;
- betekening of kennisgeving per post, blijkend uit een door de verweerder ondertekende ontvangstbevestiging;
- betekening of kennisgeving langs elektronische weg, blijkend uit een door de verweerder ondertekende ontvangstbevestiging.

³ Wanneer de betekening of kennisgeving in een andere lidstaat moet worden verricht, moeten de stukken naar die andere lidstaat worden verzonden overeenkomstig Verordening (EG) nr. 1393/2007 van de Raad inzake de betekening en de kennisgeving in de lidstaten van gerechtelijke en buitengerechtelijke stukken in burgerlijke of in handelszaken (PB L 324 van 10.12.2007, blz. 79).

⁴ Zie in het bijzonder het in artikel 8 van Verordening (EG) nr. 1393/2007 vastgelegde recht om te weigeren een stuk in ontvangst te nemen.

3.3.2. Betekening zonder bewijs van ontvangst door de verweerder of diens vertegenwoordiger

De betekening of kennisgeving aan de verweerder kan ook worden verricht op een van de in artikel 14 gespecificeerde manieren zonder bewijs van ontvangst. Deze kunnen alleen worden gebruikt als het adres van de verweerder met zekerheid bekend is. Zij sluiten elke vorm van fictieve betekening of kennisgeving uit (bijv. 'remise au parquet').

Kort samengevat kunnen deze wijzen van betekening of kennisgeving worden verricht door:

- betekening of kennisgeving in persoon op het adres van de verweerder, aan een persoon die als huisgenoot van de verweerder dezelfde woonplaats heeft of aldaar in dienst is. Wanneer de verweerder een zelfstandige of een rechtspersoon is, kan de betekening of kennisgeving ook worden verricht op het zakenadres van de verweerder, aan een persoon die bij de verweerder in dienst is.

In deze gevallen moet de betekening of kennisgeving blijken uit:

- een ontvangstbevestiging ondertekend door de persoon aan wie de betekening of kennisgeving is verricht, of
- een document dat is ondertekend door de persoon die de betekening of kennisgeving heeft verricht, en waarin wordt

vermeld op welke wijze de betekening of kennisgeving is verricht, alsook de datum van betekening of kennisgeving en de naam van de persoon aan wie de betekening of kennisgeving is verricht en zijn relatie tot de verweerder;

- deponering van het stuk in de brievenbus van de verweerder of op het postkantoor of bij de bevoegde autoriteiten.

Bij deze wijze van betekening/kennisgeving moet een schriftelijke mededeling in de brievenbus van de verweerder worden achtergelaten waarin duidelijk wordt vermeld dat het om een gerechtelijk stuk gaat of dat deze schriftelijke mededeling rechtsgeldig is als betekening en de toepasselijke termijnen doet ingaan. Hierbij moet de betekening of kennisgeving blijken uit een document dat is ondertekend door de persoon die de betekening of kennisgeving heeft verricht, en waarin wordt vermeld op welke wijze de betekening of kennisgeving is verricht, de datum van betekening of kennisgeving en de naam van de persoon aan wie de betekening of kennisgeving is verricht en zijn relatie tot de verweerder;

- betekening of kennisgeving per post zonder bewijs van ontvangst, wanneer de verweerder zijn adres heeft in de lidstaat waar de zaak ten gronde aanhangig is gemaakt;
- betekening of kennisgeving langs elektronische weg, blijkens een automatische aankomstbevestiging, op voorwaarde dat de verweerder vooraf uitdrukkelijk met deze wijze van betekening of kennisgeving heeft ingestemd.

4. Verweer – Rechten/opties van de verweerder

4.1. Verweer tegen een EBB

De verweerder kan op grond van artikel 16 tegen het EBB een verweerschrift indienen door middel van het formulier F. Hij hoeft zijn verweer niet te motiveren. Het verweerschrift moet worden verstuurd binnen dertig dagen nadat het betalingsbevel aan de verweerder is betekend of ter kennis gebracht. De termijn wordt berekend overeenkomstig het bepaalde in Verordening (EEG, Euratom) nr. 1182/71 houdende vaststelling van de regels die van toepassing zijn op termijnen, data en aanvangs- en vervaltijden (PB L 124 van 8.6.1971, blz. 1). Hierbij wordt de datum van betekening niet meegeteld. Wanneer de termijn eindigt op een officiële feestdag, een zaterdag of een zondag, wordt deze verlengd tot het einde van de eerstvolgende werkdag. Ingevolge artikel 2, lid 1, van Verordening (EEG, Euratom) nr. 1182/71 van de Raad wordt alleen rekening gehouden met officiële feestdagen in de lidstaat van oorsprong.

Het verweerschrift moet worden ingediend op een papieren drager of via een ander (elektronisch) communicatiemiddel dat in de lidstaat van oorsprong wordt aanvaard en bij het gerecht van oorsprong beschikbaar is.

Artikel 17, lid 1, bepaalt dat indien een verweerder een ontvankelijk verweerschrift heeft ingediend, de procedure volgens het gewone burgerlijk procesrecht wordt voortgezet voor het bevoegde gerecht van de lidstaat van oorsprong, tenzij de eiser uitdrukkelijk heeft verzocht de procedure in dat geval te staken. Zolang het EBB niet is uitgevaardigd, kan de eiser dit verzoek op elk moment doen (artikel 7, lid 4). Overeenkomstig artikel 17, lid 2, wordt de overgang naar de gewone procedure beheerst door het recht van de lidstaat van oorsprong. Het nationale recht laat de positie van de eiser in een daaropvolgende gewone procedure onverlet.

4.2. Uitvoerbaarheid

Indien binnen de termijn van dertig dagen geen verweerschrift is ingediend, wordt het EBB uitvoerbaar verklaard, waarbij het gerecht een redelijke tijdspanne in acht moet nemen voor de aankomst van het verweerschrift.

Voor het uitvoerbaar verklaren van het EBB gebruikt het gerecht formulier G, dat naar de eiser wordt gestuurd.

Overeenkomstig artikel 18, lid 2, worden de formele voorwaarden waaronder het bevel uitvoerbaar wordt, beheerst door het recht van de lidstaat van oorsprong. Een EBB dat in de lidstaat van oorsprong uitvoerbaar is verklaard, wordt krachtens artikel 19 in de andere lidstaten erkend en ten uitvoer gelegd zonder de noodzaak van een uitvoerbaarverklaring en zonder de mogelijkheid van verzet tegen

erkenning. De tenuitvoerlegging kan alleen worden geweigerd overeenkomstig de bepalingen van artikel 22.

5. Mogelijke rechtsmiddelen en verweren voor de partijen

5.1. Wat kan de eiser doen als het EBB-verzoek niet volledig is, fouten bevat, moet worden gewijzigd of is afgewezen?

5.1.1. Wat kan de eiser doen als het EBB-verzoek onvolledig is of fouten bevat (artikel 9)?

Wanneer het EBB-verzoek niet aan de vereisten van artikel 7 voldoet – d.w.z. als het onvolledig is of fouten bevat – biedt het bevoegde gerecht de eiser de mogelijkheid zijn verzoek aan te vullen c.q. te corrigeren (zie artikel 9, lid 1). De eiser moet hiervoor gebruikmaken van standaardformulier B van bijlage II. Het gerecht zal de eiser vragen om dit te doen binnen een termijn die het gezien de omstandigheden passend acht (zie artikel 9, lid 2). Deze mogelijkheid bestaat niet wanneer de vordering kennelijk ongegrond of niet ontvankelijk is.

5.1.2. Wat kan de eiser doen als slechts een deel van de vordering aan de eisen voldoet (artikel 10)?

Wanneer het EBB-verzoek slechts voor een deel aan de vereisten voldoet (zie artikel 7), stelt het gerecht de eiser daarvan in kennis met behulp van standaardformulier C van bijlage III. De eiser wordt verzocht een voorstel voor een EBB voor het door het gerecht gespecificeerde bedrag te aanvaarden of te weigeren. De eiser dient het gerecht binnen de door het gerecht gestelde termijn te antwoorden (zie artikel 9, lid 2) en daarvoor gebruik te maken van standaardformulier C. Indien de eiser het voorstel van het gerecht aanvaardt, vaardigt het gerecht voor het aanvaarde deel van de vordering een EBB uit (zie artikel 12).

De gevolgen met betrekking tot het resterende deel van het verzoek worden beheerst door het nationale recht (artikel 10, lid 2). Indien de eiser niet binnen de door het gerecht gestelde termijn antwoordt of het voorstel van het gerecht afwijst, verwerpt het gerecht het verzoek in zijn geheel.

Wanneer de eiser het voorstel van het gerecht afwijst, kan hij besluiten om zijn verzoek in te trekken en de zaak in een gewone civiele procedure voort te zetten.

5.1.3. Wat kan de eiser doen als het EBB-verzoek wordt afgewezen (artikel 11)?

Tegen de afwijzing van een EBB-verzoek staan geen rechtsmiddelen open. De afwijzing belet de eiser echter niet om te proberen zijn vordering geldend te maken door middel van een nieuw verzoek om een EBB of door middel van een andere procedure waarin het recht van een lidstaat voorziet (zie artikel 11).

5.2. Wat kan de verweerder in de lidstaat van oorsprong doen wanneer een EBB wordt uitgevaardigd?

5.2.1. Indienen van verweerschrift in de lidstaat van oorsprong (artikel 16)

Binnen dertig dagen nadat het bevel aan de verweerder is betekend of ter kennis gebracht, kan hij bij het gerecht van oorsprong een verweerschrift indienen door middel van standaardformulier F van bijlage VI. Indien binnen de termijn van dertig dagen een verweerschrift wordt ingediend (artikel 16, lid 2), wordt de procedure voortgezet voor het bevoegde gerecht van de lidstaat van oorsprong, volgens de regels van de gewone civiele procedure, tenzij de eiser uitdrukkelijk heeft verzocht de procedure in dat geval te staken.

5.2.2. Heroverweging in uitzonderingsgevallen in de lidstaat van oorsprong (artikel 20, lid 1)

Wanneer de termijn van dertig dagen voor het indienen van het verweerschrift is verstreken, heeft de verweerder het recht om het bevoegde gerecht van de lidstaat van oorsprong om heroverweging van het EBB te verzoeken als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

1. (a) het bevel is op een van de in artikel 14 genoemde wijzen betekend of ter kennis gebracht, dus zonder dat de verweerder een bewijs van ontvangst heeft verstrekt, en (b) de betekening of kennisgeving is buiten zijn schuld niet zo tijdig verricht als met het oog op zijn verdediging nodig was⁵,

of

2. de verweerder heeft de vordering niet kunnen betwisten wegens overmacht of wegens buitengewone omstandigheden buiten zijn schuld,

en mits hij onverwijld handelt.

5.2.3. Heroverweging in de lidstaat van oorsprong wegens een kennelijk ten onterechte uitgevaardigd EBB (artikel 20, lid 2)

Wanneer de termijn van dertig dagen voor het indienen van een verweerschrift is verstreken, heeft de verweerder het recht om het bevoegde gerecht van de lidstaat van oorsprong om heroverweging van het EBB te verzoeken op grond van het feit dat het bevel kennelijk ten onrechte is uitgevaardigd, met inachtneming van de in de verordening neergelegde vereisten, of op grond van andere uitzonderlijke omstandigheden.

OPMERKING: Wanneer het gerecht het verzoek van de verweerder afwijst omdat geen enkele van de onder 5.2.2 en 5.2.3 genoemde gronden van toepassing is, dan blijft het bevel van kracht. Wanneer het gerecht daarentegen besluit dat de heroverweging om een van de onder 5.2.2 en 5.2.3 genoemde redenen gegrond is, dan verliest het bevel zijn geldigheid.

⁵ Bijvoorbeeld omdat de verweerder in een ziekenhuis was opgenomen, op zakenreis was, enz.

IV. Erkenning en tenuitvoerlegging van EBB in andere lidstaten

1. Algemene uitgangspunten

Een EBB dat in de lidstaat van oorsprong – d.w.z. de lidstaat waar het bevel is uitgevaardigd – uitvoerbaar wordt, is ook uitvoerbaar in alle andere lidstaten. Het is niet nodig om in de lidstaat van tenuitvoerlegging een uitvoerbaarverklaring (exequatur) te verwerven. De autoriteiten in de lidstaat van tenuitvoerlegging mogen geen onderzoek doen naar de omstandigheden of de procedure die tot de uitvaardiging van het bevel hebben geleid, behalve in de situaties bedoeld in de artikelen 22 en 23. Evenmin mag de juistheid van de beslissing tot uitvaardiging van het bevel worden onderzocht.

De tenuitvoerleggingsprocedure wordt beheerst door het recht van de lidstaat van tenuitvoerlegging, onverminderd de bepalingen van de verordening.

2. Verzoek om tenuitvoerlegging

Een schuldeiser die in een andere lidstaat de tenuitvoerlegging van een EBB wenst, moet bij het bevoegde gerecht of een andere bevoegde autoriteit van die lidstaat een daartoe strekkend verzoek indienen. Deze autoriteit verschilt per lidstaat. Nadere bijzonderheden over de bevoegde gerechten/autoriteiten zijn te vinden op de pagina's van het Europees justitieel netwerk in burgerlijke en handelszaken op het Europees e-justitieportaal.

De schuldeiser dient het bevoegde gerecht, c.q. de bevoegde autoriteit, een afschrift te verstrekken van het door het gerecht van oorsprong uitvoerbaar verklaarde EBB dat voldoet aan de voorwaarden om de echtheid ervan te kunnen vaststellen, alsook de uitvoerbaarverklaring (formulier G).

3. Vertaling

Van de schuldeiser kan worden verlangd dat hij een vertaling van het EBB verstrekt. Dit zal in de regel een vertaling in de officiële taal, of een van de officiële talen, van de lidstaat van tenuitvoerlegging zijn, tenzij die lidstaat heeft aangegeven dat ook bevelen worden aanvaard in een of meer andere officiële talen van de EU. Nadere bijzonderheden over de talen die door de afzonderlijke lidstaten worden aanvaard, zijn te vinden op de Europese justitiële atlas voor burgerlijke en handelszaken. De eiser dient er rekening mee te houden dat in lidstaten met meer dan een officiële taal mogelijk een vertaling moet worden verstrekt in de taal die voor een bepaald deel van die lidstaat als officiële taal is aangegeven. Elke vertaling moet door een daartoe in een van de lidstaten bevoegde persoon als officiële vertaling worden gewaarmerkt.

4. Weigering van tenuitvoerlegging in buitengewone omstandigheden

De verweerder kan in de lidstaat van tenuitvoerlegging de volgende stappen ondernemen, die echter nooit kunnen leiden tot een onderzoek in die lidstaat van de juistheid van de beslissing tot uitvaardiging van het EBB.

4.1. Weigering van tenuitvoerlegging (artikel 22)

De verweerder kan verzoeken om de tenuitvoerlegging van het bevel te weigeren als het onverenigbaar is met een in een lidstaat of derde land gegeven eerdere beslissing of eerder bevel (zie artikel 22), mits:

- die eerdere beslissing of dat eerdere bevel tussen dezelfde partijen is gegeven in een geschil dat hetzelfde onderwerp betrof en op dezelfde oorzaak berustte;
- die eerdere beslissing of dat eerdere bevel aan de voorwaarden voor erkenning in de lidstaat van tenuitvoerlegging voldoet; en
- die onverenigbaarheid niet als bezwaar had kunnen worden aangevoerd in de gerechtelijke procedure in de lidstaat van oorsprong.

De tenuitvoerlegging wordt desgevraagd tevens geweigerd indien en voor zover het in het EBB vastgestelde bedrag reeds is betaald.

4.2. Opschorting of beperking van de tenuitvoerlegging (artikel 23)

De verweerder kan om opschorting of beperking van tenuitvoerlegging van het EBB verzoeken indien hij overeenkomstig artikel 20 om heroverweging heeft verzocht (artikel 23). In dergelijke gevallen kan het bevoegde gerecht van de lidstaat van tenuitvoerlegging:

- de tenuitvoerleggingsprocedure tot bewarende maatregelen beperken;
- de tenuitvoerlegging afhankelijk maken van het stellen van een door dit gerecht te bepalen zekerheid, of;
- in buitengewone omstandigheden, de tenuitvoerleggingsprocedure opschorten.

Praktische handleiding voor de toepassing van de verordening tot invoering van een Europese betalingsbevelprocedure

Europe Direct helpt u antwoord te vinden op uw
vragen over de Europese Unie

Gratis nummer (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Als u mobiel of in een telefooncel of hotel belt, hebt u misschien geen toegang tot gratis nummers
of kunnen kosten worden aangerekend.

© Fotolia, Istockphoto

© Europese Unie, 2011

Overneming met bronvermelding toegestaan.

Printed in Belgium

Gedrukt op elementair chloorvrij gebleekt papier (ECF)

Contactadres

Europese Commissie
Directoraat-generaal Justitie
Europees justitieel netwerk
in burgerlijke en handelszaken
Montoyerstraat 59
B-1049 Brussel

NL

DS-32-11-946-NL-C

<http://ec.europa.eu/justice/civil/>

ISBN 978-92-79-21584-1

9 789279 215841
doi:10.2838/3566